

rum. Ratio est, tum quia « in dubio potius favendum est reo, » reg. 11, jur. in 6; tum quia universaliter in dubio, ac conflictu opinionum semper illa eligenda, ac tenenda est, quæ magis favet ecclesiæ, ejusque immunitati, uti cum aliis citati docent doctores inter quos Diana, p. V, tract. I, resolut. 23, citans Antonium Sousa in *Bulla Cœnæ*, cap. XIV, disp. 76, n. 5, ait non esse attendendam opinionem communem (multo minus unius, vel alterius) si contraria opinio favet ecclesiæ. His adde Jason, in l. *Filiusfamilias*. § *Divi*, ff. de *Legat.* 1, n. 82, ubi ait in dubiis opinionibus consulendo et judicando, eam esse tenendam, quæ favet ecclesiæ. Ita etiam tenuit Rota, quam loc. cit. allegat Diana, qui p. VI, tract. I, resolut. 3, ad finem etiam subjungit: « Advertant episcopi, quod, si tradant reos curiæ sæculari in casu, quo debent gaudere immunitate, præter peccatum, et obligationem damnorum, si reus esset ad mortem damnatus, incurere irregularitatem. »

Verum conclusio n. præced. posita, limitanda videtur in casu, quo controvertentibus doctoribus opinio immunitati contraria est, et apparet revera probabilior, ac juri conformior, uti docere videtur Pignatell. tom. I, consult. 48, n. 6. Ratio est, quia doctores communiter tantum ducunt in dubio, non item absolute in opinionibus eligendam esse opinionem faventem ecclesiæ; sive tunc quando rationes et fundamenta opinionum inter se ita militant, ut nesciatur, quæ opinio revera sit probabilior, consequenter dubium existat positivum: non item, quando ex rationibus et fundamentis satis apparet, unam revera esse probabilior, juri que magis conformem, eisi altera adhuc probabilior appareat: tunc enim episcopus probabilior eligere bene potest, etsi contraria sit immunitati, eo quod tunc non amplius adsit dubium. Porro in causis arduis optimum erit, si emergente casu dubio consulatur Romana Sedes, uti supra jam notavimus, et etiam Pignatell. observat loc. cit. n. 7, et alii.

201. *Si certo constat, debet reum tradere non obstante appellatione.* — Resp. IV. Quando episcopus examinata causa certo cognoscit, reum non gaudere asylo, debet eum tradere curiæ sæculari, etiamsi reus, vel fiscalis ecclesiæ appellet. Communis ac certa ob clarum bullæ textum § 5, ibi: « Tunc de mandato episcopi per judicem

ecclesiasticum curiæ sæculari, quacunque appellatione proposita consignentur. » Accedit repetita declaratio sacræ Congregationis apud Jacob. Pignatell. tom. II, consult. 16, a n. 13.

202. *Judex sæcularis gravatum se sentiens, an possit appellare, ac petere, ut interea reus bene custodiatur.* — Porro sicut denegatur reo appellatio, ita etiam denegatur fisco, vel actori, ac potestati sæculari. Diana, p. VI, tract. I, § *Quinto quæritur*, citans Sperell. decis. 65, n. 2, et seqq.; Peregrin. de *Immunit.* cap. XVI, n. 23, contra Bonacinam, tom. II, disp. 3, q. 7, punc. 7, n. 11. Ratio est, ut in judicio servetur æqualitas: quæ si servanda non esset, potius ad rei, quam actoris favorem deberet fieri; quia « favorabiliores rei potius, quam actores habentur, » l. *Favorabiliores*, 168, ff. de *Reg. jur.* Accedunt repetitæ declarationes cardinalium, quas citat Diana, loc. cit. ac etiam Jacob. Pignatell. loc. cit. n. 25. « Appellatio per constitutionem Gregorii XIV, de violatione immunitatis ecclesiasticæ prohibita reo a sententia de tradendo illum curiæ sæculari, etiam censetur denegato fisco, vel actori, si episcopus pronuntiet, reum ecclesiæ restituendum esse, sacra Congregatio 6 junii 1629 et 1644, et n. 17. Appellatio non datur a declaratione episcopi, an quis gaudere debeat immunitate; in Niceniens. 12 januar. 1649. » Limitat tamen merito Diana hanc doctrinam in casu, quo sententia episcopi esset notorie iniqua: quia clausula « remota appellatione » nunquam prohibet appellationem a sententia iniqua, prout cum aliis bene docet Scavia, de *Appellat.* lib. III, cap. II, q. 16, limit. 1, n. 81, unde in tali casu tam reo, quam actori liceret appellare. Idem liceret reo, si eo inaudito episcopus decideret, eum non gaudere immunitate. Diana, ibid. citans Zypæum, lib. III, tit. de *Immunit. eccles.* concl. 3.

§ VIII.

DE MALE EXTRACTORUM. AUT EXTRADITORUM RESTITUTIONE: UBI DE ALIIS PŒNIS VIOLANTIIUM JUS ASYLI: ET ABSOLUTIONE AB IISDEM.

Notandum prius, plures esse utroque jure statutas pœnas in violantes immunitatem, inter quas, quia doctores communiter etiam numerant extractionem, ideo de illa et cæteris pœnis eodem paragrapho hic agimus.

203. *Vi extractus absque licentia episcopi debet iterum restitui.* — Quæritur I. An, a quo, cui, et quomodo restituendus sit male extractus, aut extraditus? Resp. I. Vi extractus ab ecclesia, a loco asyli loco, omnino restituendus est iterum loco sacro una cum omnibus bonis inde abstractis. Farinacius in appendice. de *Immunit.* cap. II, n. 48, et seqq.; Anchoranus, in c. *Inter alia*, h. t. n. 5, et ibi Fagnanus, n. 40; Barbosa, *Jur. Eccles. univ.* lib. II, cap. III, n. 52; Pignatell. tom. I, consult. 172; Tuschus, §. *Ecclesia*, concl. 10, n. 20; Pirhing, h. t. n. 51, cum communi, et certa aliorum, arg. can. *Miror.* 8, cau. 17, q. 4, ibi: « Ecclesiæ igitur revoca, quæ irreligiosissimi rapuisti. » et can. *Sicut antiquitus*, 6, ead. cau. et q. ubi excommunicari jubetur « qui personam hominis vel bona ejus (e loco asyli) subtraxerit, quousque emendet et quod rapuerit, reddat. » Ratio desumitur ex illa generali regula, quod spoliatus ante omnia sit restituendus arg. c. *Item*, 6, et c. *Conquerente*, 7, de *Restit. spoliat.* Nec cessat, neque suspenditur restituendi obligatio, si judex sæcularis velit præstare juramentum, ac sufficientem cautionem de non infligenda pœna mortis, aut alia corporali. Farinacius, loc. cit.; Sylvester, §. *Immunitas*, 3, n. 11; Abbas, loc. cit.; Covarruvias, lib. II, *Variar. resolut.* cap. XX, n. 6, ob dictam rationem, quia ecclesia spoliata, ante omnia est restituenda, eique ob injuriam illatam satisfactio præstanda, quæ per solam actualem restitutionem fit per jura citata.

204. *Etsi notorie constet, reum commisisse crimen exceptum.* — Procedit conclusio, etiamsi judex sæcularis se offerat ad probandum, delictum esse exceptum, imo etsi hoc re ipsa probet, vel notorie constet reum commisisse delictum exceptum. Diana, p. I, tract. I, resolut. 14; Farinacius, loc. cit. n. 51, citans Marium Ital. de *Immunit.* lib. I, cap. VI, § 2, n. 23, et alios, idque hodie certum est ex bulla Gregorii XIV, ubi § 4, expresse prohibetur, ne quis etiam in casibus exceptis sine speciali licentia episcopi extrahatur, et talis extractio irrita et inanis declaratur. § 9, consequenter etiam in tali casu, restitui debet extractus ob dictam juris regulam, nisi rectores ecclesiæ prius requisiti, criminis excepti reum carere, aut tradere recusaverint; prout limitatur et § 4. Hinc si causa deferatur ad episcopum, debet is ante omnia mandare resti-

tutionem, nec potest esse contentus, si judex sæcularis dicat, volo restituere, si reverendissimus examinata causa judicaverit, reum gaudere asylo: sed debet urgere restitutionem per censurarum denuntiationem, quia etiam per talis rei extractionem absque licentia episcopi factam immunitas fuit violata, et ecclesia spoliata, consequenter autem omnia restituenda; quod idem ex eadem ratione servare debet metropolitanus, casu quo judex sæcularis ab episcopo ad eum appellat; ita ut in causa appellationis procedere non possit, minus judicem sæcularem a censuris absolvere, donec restitutio fuerit facta, uti bene observat Farinacius, loc. cit. n. 51, quæ omnia procedunt, sive vi expulsiva, sive compulsiva extrahatur, sive timore cadente in virum constantem per judicem injuste incusso, sive dolo, fraude, aut mendaciis inductus ipsemet exeat, Farinacius ibidem n. 53 et 54, quia etiam in talibus casibus moraliter saltem, et quidem injuste censetur reus extractus.

Imo etsi reus volens e loco sacro extrahatur. Farinacius, ibid. n. 51; Pignatell. ut supra n. 8, eo quod ipse privilegio locali renuntiare non possit per dicta, et declaravit etiam sacra Congregatio apud Jacob. Pignatell. loc. cit. in una Cajacens. 20 novemb. 1640, illis verbis: « Sacra, etc. respondit rescribendum esse vicario, ut faciat restituere oratorem eidem ecclesiæ, a qua fuit extractus, cum non potuerit per renuntiationem ipsius præjudicare ecclesiæ. »

205. *Reus etiam licite extractus, iterum restitui debet, si pro eo judicat episcopus.* — Resp. II. Reus etiam licite extractus, aut extraditus, et in carcerem episcopalem v. g. vel sæcularem, donec causa ab episcopo decidatur, positus restitui debet, quando causa per episcopum examinata reus invenitur gaudere asylo. Diana, p. IV, tract. I, resolut. 34, in fine cum communi et certa aliorum. Ratio patet, quia in tali casu extractio, seu extraditio fit semper cum tacita, vel expressa conditione, ut, si reus invenitur dignus asylo iterum restituatur; consequenter purificata conditione restitui debet. Nec admittitur judicis appellatio juxta dicta n. 202.

206. *Et quidem eidem ecclesiæ, vel loco, a quo fuit extractus.* — Resp. III. Quando reus vi, aut injusto timore, fraude, vel dolo per judicem commissio extrahitur, aut educitur, debet restitui eidem ecclesiæ, seu loco

sacro, a quo fuit extractus, aut injuste eductus. Pignatell. ubi supra a n. 4; Diana, p. VI, resolut. 27; Barbosa, lib. II, *Jur. eccl. univ.* cap. III, n. 54; Archidiac. et Turrecrem. in can. *Mirror.* caus. 17, q. 4. Ille quidem circa medium, hi vero in principio et fine, et alii contra Bonacinam, tom. II, disp. 3, q. 7, punc. 3, n. 14; Castro Palao, p. II, tract. XI, disp. un. punc. 11, n. 13; Haunoldus, tom. VI, tract. I, n. 252, arg. can. *Reintegranda.* 3, caus. 3, q. 1. Estque sæpius declaratum a sacra Congregatione immunitatis, cujus declarationem unam allegat Barbosa, loc. cit. in una Ferrarien. anno 1639 editam, plures Jacob. Pignatell. tom. VI, consult. 172, n. 5, unam in Salernitana editam 7 maii 1630, duas n. 11, die 20 julii et 14 decembris 1635, editas. Imo n. 10, ait ita passim rescribere sacram Congregationem, ubi etiam duas alias declarationes, unam in Neapolitana 21 aprilis 1641, et alteram in Mediolanensi 28 novemb. 1634, editas adducit ducentes, ad hoc, ut restitutio alteri ecclesie fieri possit, requiri dispensationem summi Pontificis, nec sufficere solum consensum partium, sic sonant: «D. secretarius juxta mentem, scilicet, ut mediante auctoritate Sanctissimi faciat convalescere restitutionem alteri ecclesie factam, cum non dependeat a consensu partium, sed ab auctoritate Sanctissimi.» Item sacra Congregatio, etc. «Censuit, restitutionem extracti de jure faciendam esse eidem ecclesie civitatis Laudens. a qua fuit extractus, etiamsi hodie moram trahat in civitate Romana distante a loco facte extractionis. Posse tamen hoc casu Sanctissimum dispensare, ut restitutio fiat ecclesie Lateranensi, attento consensu oratoris, qui restitui debet.» Ex quibus declarationibus sane certa redditur conclusio nostra, et infirmatur non tantum opinio docentium, absolute fieri posse restitutionem alteri loco sacro, sed etiam illorum, qui docent, id saltem consensu extracti fieri posse. Ratio est, quia restitutio faciendæ est spoliato l. 1, § *Hoc interdictum.* ff. de Vi, et vi armata. et c. *Consultationibus.* 10, juncta Glossa, ibid. §. *Possessionem.* de *Officio delegat.* atqui spoliatio facta est in hac, et non in altera; ergo.

Nec juvat dicere cum adversariis, quod privilegium immunitatis sit unicum omnibus ecclesiis universim concessum, consequenter satisfieri sive huic, sive illi ecclesie res-

titutio extracti fiat. Nam contra est, quod licet in aliquo sensu dici queat unicum, tamen uni independentem ab alio competat, unaque independentem ab alia offendatur, spoliatur ac violetur, consequenter etiam eidem restitutio fieri debet; alias enim sequeretur, quod violata per pollutionem una ecclesia satisfaceret, si alia quæcunque reconciliaretur. Item si laicalibus exactionibus contra immunitatem v. g. trium millium florenorum læderetur, una Ecclesia, aut monasterium v. g. societatis, satisfaceret restituendo alteri ecclesie vel monasterio v. g. sancti Benedicti, quod nec Castro Palao, nec Haunoldus, nec alii concedunt, licet eorum ratio æque hic militet; cum etiam privilegium immunitatis reale sit quasi unicum, et omnibus locis sacris universaliter concessum.

207. *Non sufficit eum restituere episcopo, vel vicario generali.* — Porro sicut non sufficit restitutio facta alteri ecclesie, ita multo minus sufficit facta episcopo, vel ejus vicario generali, ut pergit loc. cit. Pignatell. n. 9, tum ob rationes, jura, et cardinalium declarationes pro conclusione allatas: tum quia episcopus non est dominus, sed tantum procurator ecclesie, can. fin. cau. 12, q. 1, consequenter remittere non potest injuriam ecclesie factam, Glossa in can. *Si is.* 18, cau. 23, q. 4, §. *Possumus.*

Dices: Ecclesia representat episcopum can. *Scire debes.* 7, cau. 7, q. 1; ergo restitutio illi facta censetur facta Ecclesie. Resp. canonem ibi loqui de ecclesia, quatenus significat multitudinem seu Congregationem fidelium, et non ecclesiam materiale, consequenter nil ad propositum probare. Dein hoc argumentum nimium probare, videlicet, quod lædens Ecclesiam etiam in temporalibus per iniquas exactiones contra immunitatem factas satisfaceret per restitutionem factam soli episcopo, quod tamen negant adversarii.

208. *Restitutio debet eidem ecclesie fieri publice.* — Resp. IV. Restitutio extracti debet fieri publice, et solemniter ipsi ecclesie violatæ per eos, qui extraxerunt; Jacob. Pignatell. loc. cit. n. 7, citans Peregrinum, de *Immunitat.* cap. xv, n. 26, et alii. Ratio est, quia cum per injuriosam extractionem fuerit facta publica injuria Ecclesie, ac populus publice scandalizatus, requiritur publico actus, et tenetur publicum scandalum.

arg. c. *Felicis.* § *Illud autem.* de *Pœnis.* in 6, et quidem per eos qui extraxerint, cum «peccata suos debeant tenere auctores,» l. *Sancimus.* 22, c. de *Pœnis,* etc. *Quæsiuit.* 2, de *Illis,* quæsiunt a majori parte capituli.

209. *Non sufficit exarceratio rei.* — Hinc neque exarceratio, ac dimissio male extractio sufficit, sed debet per extrahentes necessario reponi in ecclesia, seu loco, a quo fuit extractus. Pignatell. loc. cit. n. 10, ubi adducit pro hoc decisionem cardinalium in una Mediolan. 23 februarii 1638, illis verbis: «Scribantur eminentissimo archiepiscopo, ut oratorem faciat restituere eidem ecclesie, a qua fuit extractus, nec sufficere exarcerationem pro reintegratione violatæ immunitatis ecclesie ob extractionem ejusdem oratoris.»

210. *Debet fieri restitutio bonorum, et resarcitio damni.* — Resp. V. Præter restitutionem rei extracti tenentur male extrahentes etiam ad restitutionem bonorum, et damni exinde consecuti ipsi reo, vel aliis. Communis ac certa, arg. can. *Sicut antiquitus.* 6, cau. 17, q. 4, ibi: «Qui personam, vel bona ejus inde subtraxerit, quoadusque emendet, et quod rapuerit reddat, excommunicetur,» cum concordantiis. Ratio patet, quia, qui injuste aufert, vel damnificat, ad restitutionem tenetur, per vulgaria. Hinc infertur, quod si injuste extractus etiam capite plexus est, teneatur iudex ad damnum, quod inde liberis, uxori, aut aliis subsecutum est.

211. *Pœnæ violentum immunitatem enarrantur.* — Quæri II. Quænam aliæ pœnæ sint naturæ in violatores immunitatis asyli, etc. Resp. I. Præter gravissimum sacrilegium, quod committunt violatores immunitatis asyli can. *Mirror.* 8, can. *Frater.* 10, can. *Quisquis.* 21, cau. 14, q. 4, cum concordant. plures incurrunt pœnas. Patet inductione. Nam I, de jure civili censentur rei criminis læsæ majestatis, l. 2, c. de *His qui ad eccles. confug.* II. Jubentur ultimo afflicti supplicio, l. *Præsenti.* c. eod. quæ tamen duæ pœnæ usu vel non sunt receptæ, vel usu contrario abrogatæ, uti cum Claro in *Praxi criminal.* § fin. q. 30, n. 1, communiter advertunt doctores.

212. III. Jubentur arbitrio episcopi publica pœnitentia mulctari, can. *Nullus clericorum.* 19, et can. *Si quis contumax.* 20, cau. 17, q. 4, ibi: «Et ipse publica pœnitentia iudicio episcopi mulctetur.»

213. IV. Incurrunt pœnam pecuniariam nongentorum solidorum, cit. can. *Si quis contumax.* 20, cau. 17, q. 4, ibi: «Pro immunitate nongentos solidos episcopo componat:» vel certe «triginta librarum argenti purissimi,» can. *Quisquis.* 21, ead. cau. et q. pro qualitate delicti, et delinquentium conditione arbitrio episcopi variandam, et ecclesie læsæ applicandam, Glossa in cit. can. *Si quis contumax.* §. *Componat.* cau. 16, q. 4. Quibus non obstat bulla Pii IV, prohibens ne iudices ecclesiastici puniant laicum pœna non spirituali; quia hæc constitutio reducta est ad terminos juris communis a successore Pio V, uti notat Farinacius, *Pract. crimin.* q. 8, n. 156: Sperell. et alii. Quo non obstante potuere, et adhuc possunt pœnæ hæc pecuniariæ consuetudine tolli, arg. c. fin. de *Consuetud.* et per dicta n. 26. An vero alicubi, et ubi sublatæ sint, quia facti est, cuivis loci ordinario examinare relinquatur.

214. *Inter quas est excommunicatio.* — V. Gravissima, et ubique locorum vigens ac recepta pœna est excommunicatio a variis pontificibus, et conciliis lata, innovata, et confirmata, ut patet ex can. *Sicut antiquitus.* 6, can. *Mirror.* 8, can. *Frater.* 10, can. *Nullus.* 19, can. *Diffinivit.* 35, cau. 17, q. 5, cum concordantiis. Quibus accedit concilium Tridentinum, sess. 25, de *Reform.* cap. xx, ubi «decernit, et præcipit sacros canones, et concilia omnia, necnon alias apostolicas sanctiones in favorem ecclesiasticarum personarum, libertatis ecclesiasticæ, et contra violatores editas, quæ omnia in præsentibus etiam decreto innovat, exacte ab omnibus observari debere.» Idem habetur in Bulla Gregorii XIV, n. 82, citata, quæ § 8, statuit, «quod si quis quacunque dignitate, et auctoritate præditus, præmissorum, aut alio quovis prætextu quidquam præter aut contra hujus constitutionis tenorem attentare præsumperit, declaramus, eum ipso facto censuras et pœnas easdem incurrere, quæ contra libertatis, juris, aut immunitatis ecclesiasticæ violatores per sacros canones, et conciliorum generalium, nostrorumque prædecessorum constitutiones sunt promulgatæ.»

215. *Latæ sententiæ.* — Resp. II. Quamvis spectando canones antiquos recensitæ pœnæ fuerint solummodo ferendæ sententiæ, uti patet legenti textus, tamen hodie post bullam Gregorii XIV, præfatæ pœnæ, præsertim excommunicationi sunt latæ sententiæ,